

Wybrane problemy zgłaszalności przestępstw z art. 200 § 1 kk i ich praktyczne znaczenie dla kryminalizacji współżycia seksualnego nastolatków

Maciej Bocheński

Katedra Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Przestępstwo stypizowane w art. 200 § 1 Kodeksu karnego (kk) jest skrótowo określone mianem przestępstwa pedofilii. Tymczasem coraz powszechniej przyjmuje się, że czyny podlegające kwalifikacji prawnej ze wspomnianego przepisu w większości nie mają nic wspólnego z pedofilią w rozumieniu medycznych klasyfikacji diagnostycznych. Wprost przeciwnie – znaczny odsetek tych przestępstw to czyny polegające na współżyciu dwojga nastolatków, z których jedno ma mniej niż 15 lat, a drugie ukończony 17 r.ż. W tym kontekście dyskusyjne i problematyczne staje się określenie dobra prawnego chronionego przez przepis art. 200 § 1 kk, szczególnie w kontekście dostępnych danych o obniżającym się w Polsce wieku inicjacji seksualnej. Dodatkowo przeprowadzone przez autora badania empiryczne (analiza akt spraw sądowych) wskazują na pewien istotny aspekt praktyczny omawianego zagadnienia, a to w kwestii zgłaszalności tych czynów, w przypadku gdy uczestnikami aktywności seksualnej, realizującej znamiona omawianego przestępstwa jest dwoje nastolatków będących parą lub bliskimi znajomymi. Wyniki badań pozwalają twierdzić, że w takich przypadkach istotnie częściej niż gdy sprawcą przestępstwa jest członek rodziny lub osoba zupełnie obca zgłaszającym jest nie rodzic ofiary ani sam pokrzywdzony, ale ktoś inny (np. dyrektor szkoły). Okoliczność ta sugeruje, że same „ofiary” czynów, które można scharakteryzować jako partnerskie lub towarzyskie czynności seksualne, nie postrzegają się w kategorii osób pokrzywdzonych, co zbliża tę grupę przestępstw z art. 200 § 1 kk do tzw. przestępstw bez ofiar. Z kolei niezgłoszenie przestępstwa przez osoby najbliższe pokrzywdzonego (czy to z niewiedzy, czy z chęci zatajenia tego faktu i zastosowania innych metod

wychowawczych niż prawo karne) rodzi pytanie o to, czy (przy przyjęciu, że aktywność seksualna osób poniżej 15 r.ż. jest niepożądana) prawo karne jest adekwatnym środkiem oddziaływania na wskazane zjawisko.

SŁOWA KLUCZOWE:

WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE NIELETNICH, INICJACJA SEKSUALNA, PRZESTĘPSTWA BEZ OFIAR, PRAWO KARNE

T rzynastego czerwca 2019 r., w trybie, który można określić jako błyskawiczny, została uchwalona Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Sejm, 2019). Chociaż Prezydent RP skierował ją do Trybunału Konstytucyjnego i nie ma ona statusu obowiązującego, to jednak – przez wzgląd na możliwość dokonywania korekt w poszczególnych zapisach, w tym także celowość zabrania głosu w dyskusji w toku rozpoznawania sprawy przez Trybunał Konstytucyjny – zasadne jest zwrócenie uwagi na kilka istotnych kwestii związanych z planowanymi zmianami w zakresie dotyczącym przestępstwa z art. 200 kk.

Po dokonanych zmianach art. 200 kk miałyby uzyskać następujące brzmienie:

Art. 200. § 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub doprowadza takiego małoletniego do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 dotyczy małoletniego poniżej lat 7, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 3. Kto dopuszcza się wobec małoletniego poniżej lat 15 innej czynności seksualnej lub doprowadza go do poddania się takiej czynności albo do jej wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Jeżeli czyn określony w § 3 dotyczy małoletniego poniżej lat 7, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 5. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 6. Karze określonej w § 5 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§ 7. Karze określonej w § 5 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

§ 8. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w § 1–6 wobec małoletniego, który w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, w szczególności pod jego pieczę, lub z wykorzystaniem krytycznego położenia małoletniego sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. (Sejm, 2019)

Wobec rozróżnienia czynów popełnianych na szkodę małoletnich w wieku poniżej lat 7 (m.in. art. 200 § 2 i § 4 kk) a 7–15 lat (art. 200 § 1 i § 3 kk) warto po raz kolejny przypomnieć o zasadniczej kwestii z zakresu fenomenologii omawianego przestępstwa. Istnieją bowiem podstawy do twierdzenia, że znaczna grupa czynów polegających na podejmowaniu aktywności seksualnej przez osobę poniżej 15 r.ż. z osobą powyżej 17 r.ż. to zachowania dwojga nastolatków będących często parą lub bliskimi znajomymi (Bocheński, 2016; Mozgawa, Budyn-Kulik, 2006; Płatek, Dziewanowska, 2016; por. Beisert, 2012). Nie sposób w tym kontekście nie wspomnieć, że istotnie zwrócenie przez twórców projektu uwagi na grupę czynów popełnianych wobec małoletnich poniżej 7 r.ż. stanowi z dużym prawdopodobieństwem dostrzeżenie oczywistego dla badaczy zajmujących się przestępczością seksualną faktu, że nie każdy czyn z art. 200 kk jest popełniany przez pedofila w rozumieniu medycznym (Beisert, 2012; Bocheński, 2016; Mozgawa, Budyn-Kulik, 2006). Pomijając w tym miejscu wiele definicji formułowanych przez liczne autorytety z dziedziny medycyny i psychologii, warto przytoczyć definicje z dwóch najbardziej rozpowszechnionych klasyfikacji diagnostycznych, czyli DSM-5 (autorstwa Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego) oraz ICD-10 (opracowanej w ramach Światowej Organizacji Zdrowia).

W pierwszej z wymienionych klasyfikacji pedofilię umieszczono w ramach szerszej kategorii diagnostycznej – zaburzeń parafilnych. Warto w tym miejscu wspomnieć, że dotychczas w klasyfikacji DSM (DSM-IV-TR) pedofilia była zaliczana do parafilii, definiowanej jako „uporczywe wzorce zachowań seksualnych, w których osiągnięcie pełnej satysfakcji seksualnej jest uzależnione od pojawienia się specyficznych przedmiotów, rytuałów lub sytuacji” (Carson, Butcher, Mineka, 2003).

W obrębie samego Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego i jego grup (i podgrup roboczych) pojawiły się jednak rozbieżności co do trafności poprzedniego ujęcia (Blanchard, 2013; Berlin, 2014; Moser 2011, 2016; Wakefield, 2011). Akcentowano, że parafilia w powyżej przedstawionym rozumieniu może nie być równoznaczna z zaburzeniem, jeśli nie powoduje cierpienia ani nie wpływa negatywnie na społeczne funkcjonowanie osoby (Blanchard 2013; Berlin 2014; Moser, 2011; Wakefield, 2011; Wright, 2010). Z tego względu obecnie parafilię definiuje się jako atypowe, lecz niestanowiące zaburzeń warianty seksualne (APA, 2013). Zaburzenie parafilne zdefiniowano jako parafilię, która powoduje cierpienie danej osoby lub zaburza jej funkcjonowanie, bądź jako parafilię, której zaspokojenie wiąże się z wyrządzaniem krzywdy sobie lub z ryzykiem wyrządzenia krzywdy innym (APA, 2013). W takim podejściu parafilia jest warunkiem koniecznym, acz niewystarczającym, do rozpoznania zaburzenia parafilnego. Warto w tym miejscu nadmienić, że dyskusja odnośnie do trafności wskazanych wyżej zmian wciąż trwa – mimo że od wprowadzenia nowej wersji DSM upłynęły już cztery lata (Blanchard, 2013; Berlin, 2014; Mora, Mijas, Dobroczyński, 2018).

Przechodząc natomiast do kwestii szczegółowych, trzeba wskazać, że stanowiąca według DSM jedną z odmian zaburzeń parafilnych pedofilia (a obecnie precyzyjniej: zaburzenie pedofilne) niezmiennie polega na angażowaniu dzieci (przed okresem dojrzewania) w aktywność seksualną przez dorosłych. Kryteria diagnostyczne pedofilii to:

- A. nawracające, utrzymujące się przez przynajmniej sześć miesięcy, nasilone wzburzenie seksualne osiągnięte przez czynności seksualne z dzieckiem lub dziećmi w okresie przed pokwitaniem (w wieku 13 lat lub młodszymi) objawiające się fantazjami, pragnieniami i zachowaniami;
- B. opisane potrzeby seksualne powodują istotne klinicznie cierpienie i poważne trudności w relacjach międzyludzkich;
- C. dana osoba ma przynajmniej 16 lat i jest co najmniej 5 lat starsza niż dziecko lub dzieci z kryterium A.

Uwaga: nie obejmuje osób w późnym wieku dorastania wchodzących w relacje seksualne z osobami w wieku 12 i 13 lat (Gałęcki, Świącicki, 2013).

Z kolei w ICD-10 pedofilia to preferencja seksualna osoby dorosłej w stosunku do dzieci, zwykle w wieku przedpokwitaniowym (Pużyński, Wciórka, 2000). Rozpoznanie pedofilii wymaga, by osoba diagnozowana spełniała kryteria ogólne zaburzeń preferencji seksualnych oraz kryteria swoiste. Kryteria ogólne to:

1. G.1. Osoba doświadcza powtarzającego się, nasilonego popędu i wyobrażeń seksualnych dotyczących niezwykłych przedmiotów lub działań.
2. G.2. Osoba zarówno realizuje ten popęd, jak i odczuwa z tego powodu wyraźne cierpienie.
3. G.3. Preferencja występuje od co najmniej 6 miesięcy (Pużyński, Wciórka, 1998).

Kryteriami swoistymi są natomiast:

- utrwalona lub dominująca skłonność do aktywności seksualnej z dzieckiem lub dziećmi w wieku przed pokwitaniem;
- osoba ma co najmniej 16 lat i jest co najmniej 5 lat starsza od dziecka lub dzieci z poprzedniego kryterium (Pużyński, Wciórka, 1998).

Z tego punktu widzenia wyróżnienie (w planowanym art. 200 § 1a kk) czynów dotyczących osób poniżej 7 r.ż. pozwala z dużą dozą prawdopodobieństwa przypuszczać, że ich sprawcy mogą istotnie być dotknięci omawianym zaburzeniem preferencji seksualnych (Beisert, 2012; Hall, Hall, 2007; Seto, 2004, 2009). Przyjmując założenie, że rzeczywiście istnieje potrzeba wzmożonej ochrony prawnej społeczeństwa przed zachowaniami osób cierpiących na pedofilię (a to m.in. z uwagi na brak możliwości wyleczenia tego zaburzenia i relatywnie wysoki poziom powrotności do przestępstwa sprawców) i że jednym z elementów tej ochrony powinny być normy prawa karnego, to – jeżeli ustawodawca zapewniłby stosowny przepis do walki ze *stricto* pedofilią – rodzi się pytanie, czy planowana nowelizacja nie byłaby dobrą okazją do określonych modyfikacji istniejących uregulowań, zmierzających do dekryminalizacji pewnej grupy czynów, które można by określić, jako „partnerskie” czy też „towarzyskie” czynności seksualne.

Na łamach *Dziecka Krzywdzonego* nie trzeba podkreślać, że chociaż dzieci zastępują na szczególną ochronę oraz zabezpieczenie ich praw i interesów, to nie zawsze prawo karne jest najlepszym instrumentem realizacji takiego celu (Warylewski, 2006, 2007). Warto dla porządku przywołać, jakie dobra prawne chroni omawiany przepis w jego obecnym brzmieniu. Indywidualny przedmiot ochrony w art. 200 § 1 kk stanowi wolność seksualna rozumiana jako wolność od nawiązywania przez małoletnich poniżej 15 r.ż. kontaktów seksualnych, przy czym szczególna ochrona, jakiej powinni podlegać małoletni poniżej 15 r.ż., uzasadniana jest brakiem możliwości podjęcia przez te osoby świadomej decyzji w przedmiocie zadysponowania swoją seksualnością (Bielski, 2008; Warylewski, 2001a, 2001b). Jak podkreśla Bielski (2008):

wystarczająca do stwierdzenia, że wolność seksualna została naruszona jest zobiektywizowana ocena, że sprawca nie dostosował się do powszechnie przyjętych w społeczeństwie reguł postępowania w sferze życia seksualnego zakazujących nawiązywania kontaktów seksualnych z małoletnimi poniżej 15 r.ż., gdyż podejmowanie tego rodzaju zachowań wobec tej kategorii jednostek uznawane jest powszechnie za atak w ich wolność seksualną.

Można więc z łatwością dostrzec, że prawo karne przejawia pewien paternalizm (czy uzasadniony, czy nie – będzie jeszcze okazja wspomnieć), którego wyrazem jest przekonanie, iż małoletni poniżej 15 r.ż. nie jest w stanie świadomie podjąć decyzji w zakresie autodeterminacji seksualnej. Artykuł 200 § 1 kk – obok wolności seksualnej – chroni także prawidłowy rozwój psychiczny i fizyczny małoletnich poniżej 15 r.ż., któremu może szkodzić przedwczesne rozpoczęcie życia seksualnego (Kunicka-Michalska, Wojciechowska, 2001; SN, 1997; Warylewski 2001a, 2001b). Omawiając w piśmiennictwie przedmiot ochrony, w przypadku art. 200 § 1 kk wskazuje się także na ochronę małoletnich przed konsekwencjami społecznymi przedwczesnego macierzyństwa lub ojcostwa (Zoll, 2006).

Do pewnego stopnia problematyczne jest, jak należy traktować podjęcie współżycia przez dwoje nastolatków, z których żadne nie będzie miało ukończonych 15 lat lub gdy jedna z osób będzie miała ukończone 15 lat, a druga nie. Kwestia ta jest ściśle związana z problematyką przedmiotu ochrony art. 200 § 1 kk. Można bowiem – tak jak Gardocki – twierdzić, że *ratio legis* tego przepisu zakłada ochronę dzieci przed nadużyciami ze strony dorosłych, zatem należy przyjąć brak odpowiedzialności w przypadku współżycia dwojga osób poniżej 15 r.ż. W takim wypadku aktualne będą twierdzenia, że przedmiotem ochrony art. 200 § 1 kk jest wspomniana wolność seksualna małoletnich, jak również ich prawidłowy rozwój seksualny (Gardocki, 2004; Kunicka-Michalska, Wojciechowska 2001). Autorzy zajmujący odmienne stanowisko twierdzą natomiast, że przedstawiony pogląd nie znajduje uzasadnienia w treści przepisu, a przyjęcie za prawdziwe i zasadne twierdzenia, iż wczesne kontakty seksualne stanowią zagrożenie dla rozwoju psychofizycznego dzieci, prowadzi do wniosku, że ich szkodliwość dotyczy zarówno kontaktu małoletniego z dorosłym, jak i sytuacji obcowania płciowego dwojga małoletnich poniżej 15 r.ż. W tej sytuacji dobrem prawnym chronionym przez art. 200 § 1 kk byłaby również obyczajność zakładająca, że osoby poniżej pewnego wieku nie powinny podejmować współżycia seksualnego (Mozgawa, Budyn-Kulik, 2006).

Odnosząc się do samego zjawiska przestępczości z art. 200 § 1 kk (przy przyjęciu aktualnego brzmienia przepisu i zdarzeń spełniających znamiona tego przestępstwa, które mają miejsce w rzeczywistości społecznej), nie budzi wątpliwości, że jego

skala jest znacznie większa, niż wynika z oficjalnych statystyk kryminalnych (Policja, 2019). Rozmiary ciemnej liczby pozwalają oszacować wyniki badań wiktyimizacyjnych, które były prowadzone w ostatnich latach w Polsce. Warto chociażby zwrócić uwagę na raporty z badań przeprowadzonych przez Fundację Dzieci Niczyje (obecnie: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę): *Wiktyimizacja dzieci i młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków z 2010 r.* (FDN, 2010) oraz *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci z 2013 r.* (FDN, 2013), a w ostatnim czasie również *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci z 2018 r.* (FDDS, 2018).

W badaniach z 2009 r. spośród 1000 respondentów 8,7% (87 osób) przyznało, że przed 15 r.ż. życia co najmniej raz ktoś dotykał ich intymnych części ciała, a 4,2% (42 osoby) – że przed ukończeniem 15 lat odbyło stosunek seksualny z osobą dorosłą. Wyniki tych badań wskazywały, że sprawcami wykorzystywania seksualnego nieletnich są najczęściej znane ofierze osoby dorosłe i członkowie rodzin. O ile respondenci ujawniający współżycie seksualne z osobą dorosłą przed 15 r.ż. najczęściej doświadczali tego w wieku 13–15 lat (52% vs 24% przed 13 r.ż.), o tyle w przypadku dotykania intymnych miejsc ciała zdarzenie następowało najczęściej przed 13 r.ż. (56% vs 32% przed ukończeniem 7 r.ż.), podczas gdy w wieku 13–15 lat odsetek wynosił 32%. Chociaż przywołane badania nie precyzowały, w jakim wieku była osoba dopuszczająca się aktywności seksualnej z małoletnim poniżej 15 r.ż., to jednak analiza danych dotyczących odpowiedzi na pytanie o wiktyimizację wykorzystaniem seksualnych respondenta w ciągu ostatniego roku pozwala wskazać, że do większości takich zachowań dochodzi między osobami w zbliżonym wieku (FDDS, 2009).

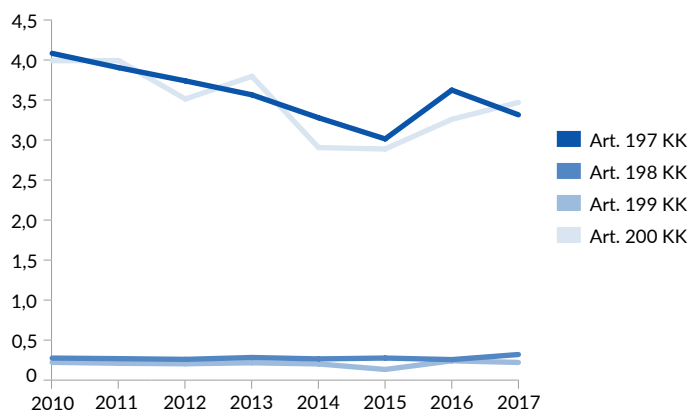
Z kolei w badaniach przeprowadzonych w 2012 r. na pytanie o kontakt seksualny z osobą dorosłą przed ukończeniem przez respondenta 15 r.ż. twierdząco odpowiedziało 3,1% ($N = 1005$). Pozostałe formy wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym deklarowało 7,7% respondentów, z czego prawie połowę stanowiło dotykanie miejsc intymnych przez dorosłego (przy czym z uwagi na konstrukcję pytania nie wiadomo, czy do zdarzenia dochodziło przed ukończeniem przez respondenta 15 r.ż.; FDDS, 2013). W świetle wyników badań z 2018 r. kontakt seksualny przed ukończeniem 15 r.ż. z osobą dorosłą miało 2% badanych (FDDS, 2018)

Powyższe dane rzucają światło na możliwe rzeczywiste rozmiary zjawiska wykorzystywania seksualnego nieletnich. Mając świadomość niedoskonałości tego rodzaju przybliżeń, można pokusić się o zestawienie wyników ww. badań wiktyimizacyjnych z liczbą mieszkańców Polski poniżej 15 lat w latach odpowiadającej dacie przeprowadzenia badań. Prowadzi to do wniosku, że rocznie w Polsce ofiarą wykorzystywania seksualnego może padać nawet około pół miliona osób poniżej 15 r.ż., podczas gdy rozmiary zjawiska według oficjalnych statystyk kryminalnych

są znacznie mniejsze. Jak jednak wspomniano, te wyliczenia mogą być traktowane jedynie jako niedoskonałe przybliżenie różnic między danymi z oficjalnych statystyk kryminalnych a prawdopodobnymi rzeczywistymi rozmiarami zjawiska.

Przywołane dane dostarczają co najmniej dwojakich argumentów – że rozmiary zjawiska polegającego na aktywności seksualnej osoby poniżej 15 r.ż. z inną osobą (powyżej 17 r.ż.) są znaczne oraz że istnieje olbrzymia ciemna liczba omawianych przestępstw. Powstaje jednak podstawowe pytanie, czy systematyczne zaostreżenie odpowiedzialności przyczyni się do spadku przestępczości. Nie sposób nie zauważyć, że w ostatnich latach polski prawodawca (niezależnie od opcji politycznej) konsekwentnie zwiększa punitywność polskiej polityki karnej wobec sprawców przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich, a danych dotyczących spektakularnego (czy choćby znaczącego) i przede wszystkim systematycznego spadku rozmiarów przestępczości na pierwszy rzut oka nie widać (rys. 1).

Rysunek 1. Rozmiary przestępczości z art. 197–200 kk w latach 2010–2017 (na 100 tys. mieszkańców).

Źródło: dane publikowane na stronach www.policja.pl oraz www.stat.gov.pl; obliczenia własne.

Oczywiście dane ze statystyki policyjnej wymagałyby uzupełnienia o aktualne dane z badań wiktymizacyjnych, jednak można domniemywać, że rozmiary przestępczości omawianego rodzaju są względnie ustabilizowane oraz że systematyczne zaostreżenie przepisów prawa karnego nie przynosi jej większego spadku.

Podobnie istnieją przesłanki, aby przypuszczać, że – czy to się prawodawcy podobają, czy nie – dochodzi w ostatnim czasie do przemian społecznych, które sprawiają, że aktualne brzmienie przepisu art. 200 § 1 kk jest nieadekwatne do rzeczywistości społecznej, a już tym bardziej takie będzie wszelkie zaostreżenie represji za omawiane przestępstwo. Nie sposób bowiem omawiając relację przepisu art. 200 kk do realiów

socjologicznych, nie zwrócić uwagi na obniżający się w Polsce wiek inicjacji seksualnej oraz podejmowanie aktywności seksualnej przez nastolatków (Giddens, 2016; Izdebski, 2012; Kaczorek, Stachura, 2009; Pacewicz-Biegańska, 2013). O ile przedstawione wyżej badania wiktyimizacyjne zmierzały raczej do ustalenia rozmiarów zjawiska wykorzystania seksualnego małoletnich, o tyle celem wielu innych badań było ustalenie, w jakim wieku młodzi Polacy rozpoczynają swoją aktywność seksualną.

Według badania TNS OBOP autorstwa Izdebskiego, przeprowadzonego na zlecenie Krajowego Centrum ds. AIDS (Izdebski, 2002), inicjację seksualną miało za sobą już 19% 15- i 16-latków oraz 51% badanych w wieku 17–19 lat. Ogółem średnia wieku rozpoczęcia życia seksualnego wynosi 15,1 roku u chłopców i 16,4 roku u dziewczyn. Jak wynika z raportu Woynarowskiej i Mazur (1999) o zachowaniach zdrowotnych młodzieży szkolnej w Polsce, w 1998 r. wśród 15-latków 30% chłopców i 13% dziewcząt miało już stosunek płciowy. Dane z późniejszych badań uzyskane przez Izdebskiego (2006) pokazują, że średnia wieku inicjacji w Polsce w 2005 r. wynosiła 18,08 roku u mężczyzn i 18,82 roku u kobiet.

Omawiając analizowane zagadnienie, nie sposób abstrahować od ustaleń dotyczących nastawienia młodych ludzi do inicjacji seksualnej. Warto bowiem zestawić z jednej strony owo paternalistyczne podejście, w myśl którego podjęcie przez osobę w wieku powyżej 17 lat dobrowolnego współżycia seksualnego z osobą poniżej 15 r.ż. stanowi przestępstwo, z poglądami młodych ludzi na temat ich inicjacji seksualnej. Z danych zebranych przez Lwa-Starowicza (2002) wynika, że najczęściej podawanymi motywami inicjacji seksualnej były: uczucie (57%), ciekawość (29%), chęć bycia dorosłym (9%) i uwiedzenie (4%). Izdebski (1992) stwierdził natomiast, że miłość jako przyczynę odbycia pierwszego stosunku płciowego wskazało 70,2% dziewczyn i 35,3% chłopców. Dane zebrane przez Zdrojewicza i in. (2005a, 2005b) pokazują, że ankietowane studentki rozpoczęły życie seksualne głównie z miłości, a następnie ciekawości. Podobne wyniki uzyskała Gulczyńska (2009). Z badań Waszyńskiej (2010) wynika natomiast, że inicjacji seksualnej badanych towarzyszyła stosunkowo wysoka satysfakcja.

Z przywołanych badań wynika, że dla młodych ludzi stosunek seksualny jest dobrowolny, w zasadniczej mierze stanowi wyraz świadomego aktu woli oraz jest doświadczeniem pozytywnym. Na płaszczyźnie psychologii rozwojowej lub z medycznego punktu widzenia może pojawiać się oczywiście pytanie, czy podejmowanie aktywności seksualnej przez osoby poniżej pewnego wieku jest właściwe. Z perspektywy socjologa i kryminologa są to jednak zjawiska, które po prostu zachodzą w przestrzeni społecznej, a jeśli są niepożądane to powstaje pytanie, jak (i przy użyciu jakich instrumentów) powinna być ukształtowana społeczna reakcja na nie.

W ostatnim czasie daje się niestety zaobserwować tendencję do postrzegania prawa karnego i polityki karnej właśnie jako głównych (żeby nie powiedzieć jedynych) instrumentów służących likwidacji niepożądanych zachowań, a przy okazji zaspokajaniu społecznego poczucia sprawiedliwości. W tym miejscu jednoznacznie należy stwierdzić, że taki stan rzeczy należy ocenić jako wysoce niepożądany.

W poprzednim stanie prawnym (przed nowelizacją z 20 lutego 2015 r., która weszła w życie 1 lipca 2015 r., od kiedy sąd co do zasady nie ma możliwości skorzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności w przypadku kary orzeczonej w wymiarze przekraczającej rok pozbawienia wolności) sądy, rozpoznając sprawy o przestępstwo z art. 200 kk, w których dochodziło do dobrowolnego współżycia dwojga nastolatków (z których jedna osoba nie miała ukończonych 15 lat, choć nierzadko zbliżała się do tego wieku, a druga była niewiele starsza, choć miała ukończone 17 lat), często orzekały kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, dostrzegając relatywnie niewielką zawartość bezprawia oraz wskazując jako okoliczności łagodzące niekaralność sprawcy, jak również cechy czynu oraz relatywnie niewielkie i mało dotkliwe konsekwencje dla osób pokrzywdzonych (doznane szkody, krzywdy oraz cierpienia fizyczne i psychiczne; Bocheński, 2016). Nie bez znaczenia – jako okoliczności łagodzące – były również dla sądu skrucha i przyznanie się oskarżonego oraz przeproszenie pokrzywdzonego, a także dobrowolne zaangażowanie „pokrzywdzonej” w aktywność seksualną ze swoim chłopakiem, kolegą lub znajomym (Bocheński, 2016). Obecnie jednak wobec treści przepisu art. 69 kk i art. 200 § 1 kk co do zasady warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej nawet w najniższym wymiarze typu podstawowego czynu zabronionego z art. 200 kk jest niemożliwe. Sądy w tym celu musiałyby korzystać z nadzwyczajnego złagodzenia kary, co jest o tyle utrudnione, o ile jest to z natury rzeczy instytucja o charakterze nadzwyczajnym, a w konsekwencji – siłą rzeczy – wyjątkowym. Uzupełniając tę krótką charakterystykę polityki karnej wobec sprawców omawianego przestępstwa o art. 106a kk i powstały w ostatnim czasie Rejestr Sprawców, represyjność systemu prawa karnego w zakresie dotyczącym podjęcia aktywności seksualnej z osobą poniżej 15 r.ż. jawi się jako znaczna.

Zarówno spostrzeżenia psychologów i socjologów, jak i praktyka wymiaru sprawiedliwości pozwalają natomiast stawiać pytanie, czy dobrowolne współżycie dwojga nastolatków w podobnym wieku (z których jeden ma mniej niż 15 lat, a drugi – więcej niż 17 lat) jest zjawiskiem, na które powinno się oddziaływać za pomocą prawa karnego. Istotnym aspektem całej omawianej problematyki jest również kwestia tzw. zgłaszalności. Jak już wspomniano, ciemna liczba w przypadku czynów stanowiących realizację znamion typu czynu zabronionego z art. 200 § 1 kk jest

znaczna. Oczywiście dogłębna analiza przyczyn takiego stanu rzeczy przekracza ramy niniejszej publikacji, natomiast warto spojrzeć na tę kwestię z nieco odwrotnej perspektywy – tj. nie analizować, kto i z jakich powodów nie zgłasza zawiadomienia o popełnionym przestępstwie, ale zadać pytanie o to, kto zgłasza przypadki przestępstw z art. 200 § 1 kk?

Prezentowane w niniejszym artykule wyniki badań stanowią część projektu badawczego *Formy prawnokarnej reakcji wobec sprawców przestępstw seksualnych w Polsce* finansowanego z grantu Narodowego Centrum Nauki nr 2013/09/N/HS5/04247. Badania empiryczne prowadzono metodą badania akt spraw sądowych o przestępstwa z art. 197 i 200 kk przy użyciu zaprojektowanego do tego celu kwestionariusza. Zostały one przeprowadzone w wydziałach karnych Sądów Okręgowych i Rejonowych w Katowicach oraz w Krakowie. Jako kryterium doboru akt do badań przyjęto datę wpływu sprawy z art. 197 lub 200 kk do sądu w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2012 r., przy czym ostatecznie – ze względu na cel i zakres projektu badawczego – brano pod uwagę jedynie sprawy, w których zapadł prawomocny wyrok skazujący za ww. przestępstwa. W niniejszej publikacji przedstawiono jedynie wyniki badań dotyczące spraw o przestępstwa z art. 200 kk – badane sprawy dotyczyły ogółem 99 czynów popełnionych przez 72 sprawców. Dla porządku trzeba z całą mocą zaakcentować, że w omawianym zakresie prezentowane badania można traktować jedynie jako eksploracyjne, a to ze względu na wysoce swoisty (a podyktowany celem i zakresem realizowanego projektu badawczego) dobór próby badawczej, w której nie zostały uwzględnione sprawy z ww. okresu, w których zapadł wyrok uniewinniający lub w których postępowanie umorzono. Z pewnością uzupełnienie prezentowanych wyników o sposób postępowania obrońców w sprawach zakończonych uniewinnieniem lub umorzeniem, a następnie przeprowadzenie takich badań na reprezentatywnej dla całego kraju próbie stanowiłoby wartościowe przedsięwzięcie badawcze. Nawet jednak cząstkowe wyniki (wobec niedostatku innych badań empirycznych w omawianym zakresie), takie jak prezentowane dalej, pozwalają rzucić światło na omawiane zagadnienie oraz ułatwić sformułowanie cząstkowych wniosków i określenie dalszych perspektyw badawczych.

W przypadku przestępstwa z art. 200 § 1 kk stworzono typologię czynów, opierając się na występujących w badanych sprawach prawidłowościach (w tym w szczególności podobieństwach w zakresie relacji ofiary ze sprawcą). Największą grupę stanowiły „partnerskie stosunki seksualne” – 25 przypadków (25,3%). Były to zachowania polegające na podejmowaniu aktywności seksualnej przez osoby „chodzące ze sobą”, nierzadko przez dłuższy czas, przy czym z uwagi na wiek obojga (sprawca ponad 17 lat i ofiara poniżej 15 r.ż.) zachowania te realizowały znamiona

przestępstwa. Wśród omawianych przestępstw wyróżniono także typy „aktywność seksualna podejmowana przez rodzica/opiekuna” (16 przypadków, 16,2%) oraz „aktywność seksualna podejmowana przez innego (niż rodzic/opiekun) członka rodziny” (8 przypadków, 8,1%) – kryterium była w tym przypadku relacja sprawcy i ofiary. Kolejnych 14 czynów (14,2%) to zachowania scharakteryzowane zbiorczą nazwą „towarzyskie czynności seksualne” – podejmowane za obopólną zgodą przez znajomych czy przyjaciół podczas imprez, dyskotek, zabaw itp. W tym przypadku – podobnie jak w przypadku partnerskich czynności seksualnych – różnica wieku między uczestnikami czynności pozwalała twierdzić, że były to raczej eksploracje seksualne młodych ludzi niż czyny, jakich dopuszczali się sprawcy dotknięci pedofilią. Dalsze 21 przypadków (21,2%) to „czynności seksualne podejmowane przez osobę obcą” – ich cechą wspólną było podejmowanie wobec małoletniego czynności seksualnych (dotykania, całowania, a także obcowania płciowego) przez nieznanego sprawcę. Osiem przypadków (8,1%) scharakteryzowano jako „prezentowanie wykonania czynności seksualnej” – jako kryterium przyjęto tutaj czynność sprawczą – niewiążącą się z cielesnym zaangażowaniem małoletniego. Mimo niewielkiej liczebności (3 przypadki, 3,0%) wyróżniono również grupę czynów „uwiedzenie przez nauczyciela” – w tych przypadkach kluczowe było zwrócenie uwagi na relację między sprawcą a ofiarą, jak również wykorzystania przez sprawcę przy popełnieniu czynu zabronionego wykonywanego zawodu. Cztery zdarzenia (4,0%) zakwalifikowano do kategorii „inne”. Opisane dane zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1

Typologia wykorzystywania seksualnego małoletnich na podstawie przeprowadzonych badań aktowych

Typ wykorzystywania seksualnego małoletnich	L.b.	%
Partnerskie stosunki seksualne	25	25,3
Czynności seksualne podejmowane przez osobę obcą	21	21,2
Aktywność seksualna podejmowana przez rodzica/opiekuna	16	16,2
Towarzyskie czynności seksualne	14	14,1
Aktywność seksualna podejmowana przez innego niż rodzic/opiekun członka rodziny	8	8,1
Prezentowanie wykonania czynności seksualnej	8	8,1
Uwiedzenie przez nauczyciela	3	3,0
Inne	4	4,0
Razem	99	100,0

Źródło: badania własne autora.

W przypadku sprawców przestępstw z art. 200 § 1 kk istotną grupę tworzą młode osoby podejmujące aktywność seksualną z osobami niewiele poniżej granicznego 15 r.ż. (partnerskie i towarzyskie czynności seksualne to w sumie blisko 40% przestępstw z art. 200 kk). W przypadku omawianego przestępstwa sprawca był osobą w wieku poniżej 25 lat w ponad 60% przypadków towarzyskich czynności seksualnych, a w ponad 80% – partnerskich stosunków seksualnych. W tych sytuacjach wszelkie czynności seksualne podejmowane są za zgodą obu stron (często „chodzących ze sobą”), więc zasadne jest mówienie raczej o pierwszych doświadczeniach (ewentualnie eksperymencie) seksualnych młodych ludzi niż o jakichkolwiek zaburzeniach lub dewiacjach. Równocześnie trzeba z całą stanowczością podkreślić, że w niniejszych badaniach terminy *partnerskie czynności seksualne* oraz *towarzyskie czynności seksualne* zostały sformułowane przez autora z uwagi na fenomenologiczne podobieństwo czynów, jakich dotyczyły (relacja sprawcy i ofiary, ich stosunek do siebie, okoliczności podjęcia współżycia, brak stosowania przemocy i zaangażowanie obojga partnerów w podjęcie zgodnej decyzji o podjęciu aktywności seksualnej). Należy podkreślić, że w opisywanych badaniach nie analizowano stopnia rozwoju współżyczących osób (szczególnie w zakresie dojrzałości psychologicznej w zakresie podjęcia współżycia czy seksuologicznych norm rozwojowych). Jest to zagadnienie, którego nie można tracić z pola widzenia. O ile z perspektywy prawnej i kryminologicznej zgodne współżycie osoby niespełna 15-letniej i powyżej 17-letniej (np. do 25 r.ż.) nie rodzi większych problemów w kontekście opisu pewnych prawidłowości obserwowanych w sprawach sądowych ani przy tworzeniu pewnych typologii, stanowiących uporządkowanie czynionych obserwacji, o tyle analiza z perspektywy psychologii i seksuologii nakazuje inaczej (a w każdym razie z większą ostrożnością) podchodzić do kontaktów seksualnych między osobami w wieku 14 i 18 lat niż do aktywności seksualnej osoby 14-letniej z np. 24-letnią (zob. Beisert, 2006).

Ponieważ dobrowolne współżycie dwojga nastolatków może być postrzegane jako przykład tzw. przestępstwa bez ofiar, to istotny staje się problem (zawsze obecny w przypadku tej wysoce swoistej grupy typów czynów zabronionych) zgłaszalności, a ściślej mówiąc tego, skąd organy ścigania miałyby czerpać wiedzę o popełnionych przestępstwach, skoro (co wynika z ustaleń zarówno autora niniejszych badań, jak i innych badaczy zajmujących się problematyką inicjacji seksualnej młodych ludzi) żadna ze stron nie jest (lub w każdym razie może nie być) zainteresowana poinformowaniem organów ścigania, że oto doszło do dobrowolnego współżycia. Z tego względu warto uzyskane w niniejszych badaniach dane przeanalizować pod tym kątem (tj. źródła informacji i zawiadomienia o przestępstwie z art. 200 kk).

Należy w tym miejscu z całą stanowczością podkreślić, że omawiana problematyka jest wielokrotnie bardziej złożona, a jej szczegółowa i dogłębna analiza przekracza ramy niniejszego opracowania i przyjętego zakresu tematycznego. Nie można jednak nie zasygnalizować, że współżycie dwojga osób o podobnym wieku – chociaż nierzadko będzie kontaktem seksualnym nienaruszającym norm rozwojowych – w określonych okolicznościach może stanowić nadużycie seksualne (tzw. eksploatujący kontakt seksualny). Nawet podobny wiek (taki, który w myśl definicji zawartych we wspomnianych klasyfikacjach diagnostycznych nie pozwala na rozpoznanie pedofilii) może stanowić nadużycie seksualne, jeśli między stronami (partnerami seksualnymi) istnieje różnica siły, władzy, wiedzy, autorytetu, pozycji lub stopnia, w jakim ów kontakt jest satysfakcjonujący (gratyfikujący) dla stron (Faller, 1993, 2003; Finkelhor, 1984, 1997; zob. Pużyński, Wciórka, 2000). Z tego względu wielu autorów postuluje, aby to nie różnica wieku (czy też wiek jednego z uczestników) stanowiła wyłączne kryterium o zgodności z prawem lub bezprawnym charakterze podjęcia aktywności seksualnej, ale aby do tej oceny włączać również wiele aspektów psychologicznych, wiktymologicznych, rozwojowych i społecznych, które wpływają na to, że nawet kontakt seksualny osoby w wieku 14,5 roku z 17-letnią (a zatem – przez pryzmat wieku – w gruncie rzeczy rówieśników) może stanowić nadużycie seksualne (Faller, 1993, 2003; Finkelhor, 1984, 1997).

Gdyby ograniczyć przedstawioną wcześniej typologię jedynie do trzech kategorii (tab. 2), to okazałoby się, że w przypadku partnerskich i towarzyskich czynności seksualnych (czyli mówiąc w największym uproszczeniu aktywności seksualnej nastolatków) częściej zgłaszającym była osoba spoza rodziny (dyrektor szkoły, dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej, wychowawca, psycholog lub lekarz). Gdy natomiast dochodziło do czynu o charakterze kazirodczym lub takim, którego sprawcą była osoba zupełnie obca, w zdecydowanej większości zgłaszającym był rodzic lub sam pokrzywdzony.

Tabela 2

Typologia wykorzystywania seksualnego małoletnich po ograniczeniu liczby kategorii

Typ czynu	Czyn zgłoszony przez rodzica lub pokrzywdzonego		Czyn zgłoszony przez osobę spoza rodziny		Suma	
	L.B.	%	L.B.	%	L.B.	%
Partnerskie i towarzyskie czynności seksualne	19	47,5%	21	52,5%	40	100,0%
Aktywność seksualna ze strony członka rodziny	21	72,4%	8	27,6%	29	100,0%
Aktywność seksualna ze strony osoby obcej	22	73,3%	8	26,7%	30	100,0%
Suma	62	62,6%	37	37,4%	99	100,0%

$\chi^2 = 6,567$, $df = 2$, $p < 0,05$.

Źródło: badania własne autora.

Przedstawiona w tabeli 2 zależność jest istotna statystycznie. Oczywiście dokładne ustalenie analizowanej okoliczności wymagałoby badań empirycznych zmierzających do określenia powodów braku zgłoszenia (czyli motywów, jakie kierowały osobami, które miały wiedzę o dobrowolnym współżyciu dwojga małoletnich osób, z których jedna miała mniej niż 15 lat), natomiast wydaje się, że istotna statystycznie zależność, w której czyny o charakterze partnerskich i towarzyskich czynności seksualnych częściej zgłaszała osoba trzecia (tj. nie pokrzywdzony ani jego rodzic), natomiast czyny o charakterze kazirodczym lub takie, których sprawcą była osoba zupełnie obca, częściej zgłaszała sama osoba pokrzywdzona lub jej rodzic, pozwala postawić dwie hipotezy. W przypadku dobrowolnego współżycia dwojga nastolatków (będących parą lub bliskimi znajomymi) należy przyjąć dwie podstawowe możliwości – albo rodzice wiedzieli o tych zachowaniach i podjęli decyzję, aby ich nie zgłaszać, albo nie wiedzieli o nich i dlatego nie zgłosili. Jeśli wiedzieli i nie zdecydowali się zgłosić, to prawdopodobna wydaje się teza, że gdyby nawet oceniali takie zachowanie negatywnie, to postanowili zaradzić mu innymi środkami niż prawo karne. Jeśli z kolei powodem tego, że zgłoszenia pochodziło nie od rodziców, ale od innej osoby (np. dyrektora szkoły) było to, że opiekunowie nie wiedzieli, co ich dziecko robi, to i w takiej sytuacji wydaje się, że problem leży w zakresie oddziaływania nie tyle prawa karnego, ile polityki społecznej, rodzinnej oraz edukacji, a dokładniej w należytej opiece, odpowiednim wychowaniu oraz więziom i dobrym kontaktom rodziców z dziećmi. Jeśli bowiem nawet ocenić, że podejmowanie aktywności seksualnej przez małoletniego poniżej 15 r.ż. jest niewłaściwe czy też niezgodne z jego dobrem, to warto byłoby, aby małoletni zinternalizował normy

(wszak skądinąd wiadomo, że jest to bodaj najsilniejszy mechanizm skłaniania do konformizmu; Błachut, Gaberle, Krajewski, 2007). Wydaje się zatem, że w przypadku obu przedstawionych możliwości problem nie leży w sferze oddziaływania norm i przepisów prawa karnego, ale w zupełnie innych dziedzinach życia społecznego i funkcjonowania mechanizmów kontroli społecznej.

Jest rzeczą oczywistą, że dopóki w stosownie zaprojektowanych badaniach nie zostanie ustalone w sposób niebudzący wątpliwości to, co skłania dorosłych (szczególnie rodziców), aby nie zgłaszać tego, że ich dzieci są zaangażowane w aktywność seksualną, która realizuje znamiona typu czynu zabronionego z art. 200 § 1 kk, lub jakie okoliczności leżą u podstaw zgłoszenia tego przestępstwa, przywołane wyżej rozważania stanowią jedynie hipotezy. Nie sposób jednak lekceważyć wskazanej zależności, która może stanowić dodatkowy argument przemawiający za koniecznością dogłębnego rozważenia, czy dla tej grupy czynów realizujących obecnie znamiona art. 200 § 1 kk (wcale przecież niemałej), którą można opisać jako partnerskie lub towarzyskie czynności seksualne, to właśnie odwołanie się do prawa karnego stanowi najadekwatniejszą reakcję. Na istniejące już wątpliwości co do zakresu kryminalizacji, jej celu i powodów (w tym w szczególności wątpliwości, czy nie mamy w tym przypadku do czynienia z kryminalizacją emocjonalną) nakłada się bowiem pytanie o to, czy aktualnie przewidywane przez przepisy karne konsekwencje prawne takiego czynu nie są aby dla sprawców tej grupy czynów nazbyt dolegliwe i czy nie wiążą się z ich zbytnią (i nieuzasadnioną) stygmatyzacją. Ponadto towarzyszy temu ważki aspekt praktyczny, tj. kwestia, czy i kto jest zainteresowany zawiadaniem organów ścigania o takich czynach.

Nie wdając się w tym miejscu w nazbyt szerokie rozważania, należy podkreślić coś, co w naukach penalnych tzw. zachodu jest truizmem, a w Polsce dopiero nowinką lansowaną przez akademików, czyli opieranie każdej polityki publicznej (a taką jest przecież polityka karna) na zasadzie naukowego i dowodowego uzasadnienia (*evidence based*; Górniak, Mazur, 2011). Brak znajomości fenomenologii zjawiska, jego specyfiki i praktycznych aspektów funkcjonowania projektowanych przepisów sprawia, że można z dużym prawdopodobieństwem zakładać, że będą one nieadekwatne, a w konsekwencji także prawdopodobnie nieskuteczne. Nie sposób nie podsumować niniejszej publikacji tym, co dla Czytelnika *Dziecka Krzywdzonego* oraz każdego, kto zajmuje się problematyką seksualności młodych ludzi jest truizmem: podejmowanie przez nastolatków w okresie dojrzewania współżycia seksualnego może być spowodowane taką mnogością czynników i okoliczności, że próba twierdzenia, że przepisami Kodeksu karnego jesteśmy w stanie w jakikolwiek sposób skutecznie przeciwdziałać takiemu zjawisku (nawet jeśli zasadna, racjonalna i uzasadniona

naukowo oraz przystająca do realiów społecznych byłaby teza, że zjawisku temu należy przeciwdziałać) jest wyrazem mylnego przekonania o omnipotencji, a także w pewnym stopniu i roli prawa karnego.

E-mail autora: maciej.bochenski@uj.edu.pl.

BIBLIOGRAFIA

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Fifth Edition. DSM-5*. Waszyngton, Londyn: American Psychiatric Publishing.
- Beisert, M. (2006). Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 5(3), 43–57.
- Beisert, M. (2012). *Pedofilia. Geneza i mechanizm zaburzenia*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Berlin, F. S. (2014). Pedophilia and DSM-5: the importance of clearly defining the nature of a pedophilic disorder. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 42, 404–407.
- Bielski, M. (2008). Wykładnia znamion „obcowanie płciowe” i „inna czynność seksualna” w doktrynie i orzecznictwie sądowym. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, 1, 211–228.
- Blanchard, R. (2013). A dissenting opinion on DSM-5 pedophilic disorder. *Archives of Sexual Behavior*, 42, 675–678.
- Bocheński, M. (2016). *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 KK i art. 200 KK w świetle teorii i badań empirycznych*. Warszawa: C.H. Beck.
- Carson, R. C., Butcher, J. N., Mineka, S. (2003). *Psychologia zaburzeń. Tom 2*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne..
- Dora, M., Mijas, M., Dobroczyński, B. (2018). Kryteria zaburzeń parafilnych w DSM-5 wobec asfiksji autoerotycznej i pozaseksualnej formy ograniczania dopływu tlenu. *Psychiatria Polska*, 106, 1–10.
- Faller, K. C. (1993). *Child Sexual Abuse: Intervention and Treatment Issues*. Darby: Diane Publishing.
- Faller, K. C. (2003). *Understanding and Assessing Child Sexual Maltreatment*. Nowy Jork, NY: Sage.
- Finkelhor, D. (1984). *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*. Nowy Jork, NY: Free Press.

- Finkelhor, D. (1997). *Child Sexual Abuse. Challenges Facing Child Protection and Mental Health Professionals*. W: E. Ullmann, W. Hilweg (red.), *Childhood and Trauma. Separation, Abuse, War*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Fundacja Dzieci Niczyje (2010). *Wiktylizacja dzieci i młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków*. Pobrane z: https://fdds.pl/baza_wiedzy/2010-wiktylizacja-dzieci-mlodziezy-polsce-doswiadczenia-mlodych-polakow/.
- Fundacja Dzieci Niczyje (2013). *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci*. Pobrane z: https://fdds.pl/baza_wiedzy/2013-ogolnopolska-diagnoza-problemu-przemocy-wobec-dzieci-2/.
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (2018). *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci*. Pobrane z: https://fdds.pl/baza_wiedzy/ogolnopolska-diagnoza-skali-i-uwarunkowan-krzywdzenia-dzieci-2018/
- Gałecki, P., Świącicki, Ł. (2015). *Kryteria diagnostyczne z DSM-5. Desk reference*. Wrocław: Edra Urban & Partner.
- Gardocki, L. (2004). *Prawo karne*. Warszawa: C.H. Beck.
- Giddens, A. (2006). *Przemiany intymności. Seksualność, miłość i erotyzm we współczesnych społeczeństwach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gulczyńska, A. (2009). *Rodzinne uwarunkowania aktywności seksualnej młodych dorosłych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Hall, R. C. W., Hall R. C. W. (2007). A profile of pedophilia: definition, characteristics of offenders, recidivism, treatment outcomes, and forensic issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457–471.
- Izdebski, Z. (2002). *Inicjacja seksualna po polsku*. Pobrane z: tnsglobal.pl/archiv_files/IP37-02.doc.
- Izdebski, Z. (2006). *Ryzykowana dekada. Seksualność Polaków w dobie HIV/AIDS. Studium porównawcze 1997 – 2001 – 2005*. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Izdebski, Z. (2012). *Seksualność Polaków napoczątku XXI wieku. Studium badawcze*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jankowiak, B. (2014). Wczesna inicjacja seksualna młodzieży – przyczyny i konsekwencje. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 1(5), 171–187.
- Kaczorek, M., Stachura, K. (2009). *Przemiany seksualności*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Kunicka-Michalska, B., Wojciechowska, J. (2001). *Przestępstwa przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz czci i nietykalności cielesnej. Rozdziały XXIII, XXIV, XXV i XXVII Kodeksu karnego. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.

- Lew-Starowicz, Z. (2002). *Raport: Seksualności Polaków 2002*. Warszawa: KRM/RMC.
- Moser, C. (2011). Yet another paraphilia definition fails. *Archives of Sexual Behavior*, 40(3), 483–485.
- Moser, C. (2016). DSM-5 and the paraphilic disorders: Conceptual issues. *Archives of Sexual Behavior*, 45(8), 2181–2186.
- Mozgawa, M., Budyn-Kulik, M. (2006). Prawnokarne aspekty pedofilii. Analiza dogmatyczna i wyniki badań empirycznych. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, 2, 43–78.
- Pacewicz-Biegańska, J. (2013). Przemiany seksualności nastolatków. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 108-118.
- Płatek, M., Dziewanowska, M. (2012). *Prawne i społeczne aspekty ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, jako formy przejawu dyskryminacji dzieci płci żeńskiej ze względu na płeć. Raport na zlecenie Centrum Analiz i Ekspertyz Kongresu Kobiet*. Pobrane z: https://www.kongreskobiet.pl/Content/uploaded/files/CAiE%20i%20Media/Raport-Dyskryminacja_kobiet-przemoc%20seksualna.pdf.
- Pużyński, S., Wciórka, J. (1998). *Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD-10. Badawcze kryteria diagnostyczne*. Kraków–Warszawa: Vesalius.
- Pużyński, S., Wciórka, J. (2000). *Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD-10. Opisy kliniczne i wskazówki diagnostyczne*. Kraków–Warszawa: Vesalius.
- Sąd Najwyższy. (1997). Wyrok SN z dnia 12 listopada 1997 r., V KKN 306/97. Legalis.
- Sejm. (2019) Druk Sejmowy nr 3451. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Pobrane z: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3451>.
- Seto, M. C. (2004). Pedophilia and sexual offenses against children. *Annual Review of Sex Research*, 15, 321–361.
- Seto, M. C. (2009). Pedophilia. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 391–407.
- Wakefield, J. C. (2011) DSM-5 proposed diagnostic criteria for sexual paraphilias: Tensions between diagnostic validity and forensic utility. *International Journal of Law and Psychiatry*, 34(3), 195–209.
- Warylewski, J. (2001a). *Przestępstwa seksualne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Warylewski, J. (2001b). *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Rozdział XXV. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Warylewski, J. (2006). *Problematyka właściwej reakcji karnej na zachowania związane z godzeniem w wolność seksualną lub obyczajność. Referat wygłoszony na IV Polskim Kongresie Penitencjarnym., Kalisz, 22–24 listopada 2006 r.* Pobrane z:

https://docplayer.pl/8982643-Problematyka-wlasciwej-reakcji-karnej-na-zachowania-zwiazane-z-godzeniem-w-wolnosc-seksualna-lub-obyczajnosc.html#show_full_text.

- Warylewski, J. (2007). Reakcja karna na przestępstwa seksualne. *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, 54, 34–44.
- Waszyńska, K. (2010). *Biograficzne uwarunkowania życia seksualnego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Woynarowska, B., Mazur, J. (1999). *Zdrowie młodzieży szkolnej w Polsce. Zachowania zdrowotne i samoocena zdrowia. Raport z serii badań wykonanych w 1998 roku*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Wright, S. (2010). Depathologizing consensual sexual sadism, sexual masochism, transvestic fetishism and fetishism. *Archives of Sexual Behavior*, 39(6), 1229–1230.
- Zdrojewicz, Z., Belowska-Bień, K., Boruta, M., Cielecka, M., Słomkowska-Muller, S. (2005a). Badanie seksualności studentek wrocławskich uczelni. W: Z. Zdrojewicz (red.), *Miłość, hormony i seks*. Wrocław: Wydawnictwo Continuo.
- Zdrojewicz, Z., Belowska-Bień, K., Nocoń, J., Rokosz, E. (2005b). Badanie seksualności studentów wrocławskich uczelni. W: Z. Zdrojewicz (red.), *Miłość, hormony i seks*. Wrocław: Wydawnictwo Continuo.
- Zoll, A. (red.). (2006). *Kodeks Karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II*. Warszawa: C.H. Beck.

SELECTED PROBLEMS OF REPORTING CRIMES OF SEC. 200 § 1 CRIMINAL CODE AND THEIR PRACTICAL MEANING FOR CRIMINALIZING TEENAGERS' SEXUAL INTERCOURSE

Offense stipulated in article 200 § 1 of the Criminal Code is abbreviated as crime of pedophilia. Meanwhile, it is more and more commonly known that acts that meet this legal qualification quite often has nothing to do with pedophilia in the sense of medical diagnostic classifications. On the contrary, a significant proportion of these crimes are acts consisting of intercourse of two teenagers, one of whom is less than 15 years old, and second has more than 17 years old. In this context, debatable and problematic becomes the definition of a legal good protected by the provision of art. 200 § 1 of the Criminal Code, especially in the context of available data that suggests decrease of age of sexual initiation in Poland. Additionally author's empirical research results (analysis of court case files) indicate some important practical aspect of the discussed issue. Results show that in cases when two teenagers had sexual intercourse, it is usually not the victim herself or himself (or victim's parent) that inform

Police. More often parent or victim informs Police when the perpetrator of the crime is a family member or a complete stranger to a victim. This circumstance suggests that alone „Victims” of deeds that can be characterized as sexual partner of a perpetrator may not be seen in the category of truly harmed by the criminal act, which brings this group of crimes of art. 200 § 1 of the Criminal Code to the so-called crimes without victims. Failure to report crime by persons closest to the victim (because of ignorance or lack of willingness) raises question that maybe educational methods (rather than criminal law) shall be taken into consideration if we (as the society) stand at the point that sexual activity of people under 15 years of age is undesirable).

KEYWORDS:

CHILD SEXUAL ABUSE, SEXUAL INITIATION, VICTIMLESS CRIMES, CRIMINAL LAW

Cytowanie:

Bocheński, M. (2019). Wybrane problemy zgłaszalności przestępstw z art. 200 § 1 kk i ich praktyczne znaczenie dla kryminalizacji współżycia seksualnego nastolatków. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 18(4), 123–143.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

FUNDUSZ
SPRAWIEDLIWOŚCI

Sfinansowano ze środków – Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości